

Onderbouwing

Van het protocol voor de selectiecriteria van honden in AAS

VERENIGING AANBIEDERS
DIER EN ZORG

Behorend bij het protocol 'selectiecriteria honden in AAS'.

Versie 1.0, oktober 2025

Voorwoord

Beste lezer,

In dit document vindt u de onderbouwing voor het document 'selectiecriteria voor honden in AAS'. Dit document is gebaseerd op de bachelor scriptie van Sunny Janssen & Inez Wieggers. U zult zien dat dit document naast literatuur ook aangevuld wordt door quotes van geïnterviewden. Deze geïnterviewden zijn professionals die al langere tijd werkzaam zijn in het werkveld. Ook zijn meerdere professionals ingeschreven in het AAI-register.

Het doel van dit onderzoek is om professionals richtlijnen te geven, waardoor er geschikte honden worden ingezet tijdens AAS.

Het welzijnsprotocol blijft eigendom van de branchevereniging Aanbieders Dier en Zorg. Er zullen controles worden uitgevoerd waarbij er indien noodzakelijk updates doorgevoerd worden.

Samenvatting

In Nederland worden therapiehonden steeds vaker ingezet binnen dierondersteunde services (Animal Assisted Services/AAS). Deze inzet blijkt positieve effecten te hebben op het welzijn van de mens. Tegelijkertijd wordt het welzijn van de therapiehond niet altijd voldoende gewaarborgd. Hoewel richtlijnen bestaan voor de selectie van therapiehonden, ontbreekt vaak wetenschappelijke onderbouwing. Dit vergroot het risico dat ongeschikte honden worden ingezet, wat negatieve gevolgen kan hebben voor zowel het dier als de cliënt.

Het doel van dit onderzoek is het formuleren van wetenschappelijk onderbouwde richtlijnen voor selectiecriteria van therapiehonden binnen de AAS-sector. Dit draagt bij aan het bevorderen van het welzijn van therapiehonden en het bieden van duidelijke handvatten voor professionals in de sector. De hoofdvraag van dit onderzoek is: *“Aan welke selectiecriteria moeten therapiehonden, volgens wetenschappelijke bronnen en professionals in het werkveld, voldoen, om geschikt te zijn voor inzet binnen de Animal Assisted Services sector?”*. Deze selectiecriteria richten zich op karakter, ras, gezondheid, geslacht, leeftijd, lichaamsgrootte, gehoorzaamheid, socialisatie en habituatie. Aan de hand van een literatuurstudie en interviews met professionals in het werkveld zijn deze selectiecriteria geformuleerd en onderbouwd.

Uit de resultaten blijkt dat therapiehonden voorafgaand aan hun inzet moeten worden getest op gedrag. Een therapiehond dient te beschikken over specifieke karaktereigenschappen, waaronder boldness, voorspelbaarheid, betrouwbaarheid, mensgerichtheid en trainbaarheid. Daarnaast dient de hond kalm en ontspannen te zijn, en mag hij geen tekenen van angst of agressie vertonen. Bovendien is een goede fysieke gezondheid essentieel en mag een therapiehond geen lichamelijke beperkingen hebben die fysieke activiteit belemmeren. De gezondheid van de hond moet voorafgaand aan inzet worden gecontroleerd door een dierenarts en door een dierfysiotherapeut, osteopaat of pijncoach. De afweging of een therapiehond gesteriliseerd moet worden, dient per individuele hond te worden gemaakt. Verder dienen therapiehonden fysiek en emotioneel volwassen te zijn voor ze ingezet worden binnen AAS. Wat betreft lichaamsgrootte en geslacht is er geen duidelijke voorkeur: zowel grote als kleine honden, en zowel reuen als teven, kunnen geschikt zijn. Tot slot is het van belang dat therapiehonden gehoorzaam zijn en voldoende zijn gesocialiseerd en gehabitueerd. Zo dienen ze gewend te zijn aan verschillende mensen, hulpmiddelen, omgevingen en situaties die ze binnen AAS kunnen tegenkomen.

Uit de resultaten blijkt dat over de minimale leeftijd van therapiehonden onduidelijkheid bestaat. Zo wordt vaak benoemd dat een therapiehond volwassen dient te zijn, hoewel onduidelijkheid is over op welke leeftijd dit wordt bereikt. Ook bestaat onduidelijkheid over of sterilisatie wenselijk is voor therapiehonden. Daarnaast valt op dat respondenten uit de interviews, naast een gezondheidscontrole van de dierenarts, waarde hechten aan een controle door een andere specialist, terwijl literaire bronnen een dierenartscontrole als voldoende beschouwen.

In de methodediscussie wordt onder andere beschreven dat de resultaten uit dit onderzoek tijdsgebonden zijn, omdat de wetenschappelijke kennis binnen de AAS-sector nog sterk in ontwikkeling is. Hierdoor is het aannemelijk dat over enkele jaren andere kennis beschikbaar is. Daarnaast wordt ingegaan op de validiteit van de interviews. Online afname en de beperkingen daarvan worden beschreven, evenals een discussiepunt over de selectiecriteria die zijn opgesteld voor de respondenten. Het bleek namelijk dat zeer weinig professionals voldoen aan alle criteria, waardoor één selectie criterium is losgelaten.

Aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen, zijn onder andere dat bij herhaling van dit onderzoek de interviews fysiek worden afgenomen en een bredere steekproef wordt

getrokken. Daarnaast wordt vervolgonderzoek aanbevolen naar de minimale leeftijd van therapiehonden, de wenselijkheid van sterilisatie en het belang van een gezondheidscontrole door een andere specialist dan een dierenarts. Verder wordt geadviseerd om het opgestelde protocol te integreren in een algemeen welzijnsprotocol en dit bovendien up-to-date te houden. Op deze manier wordt alle relevante informatie over therapiehonden gebundeld, wat resulteert in een bruikbaar protocol voor professionals in het werkveld. Dit draagt bij aan een betere waarborging van het welzijn van therapiehonden.

Inhoudsopgave

Begrippenlijst	6
Inleiding	8
Aanleiding	8
Probleemstelling	10
Resultaten	12
Karakter en ras	12
Karaktereigenschappen.....	12
Ras	18
Gezondheid, geslacht, leeftijd en lichaamsgrootte.....	20
Gezondheid.....	20
Geslacht	23
Leeftijd	23
Lichaamsgrootte	24
Gehoorzaamheid.....	25
Socialisatie en habituatie	26
Socialisatie	26
Habituatie	28
Literatuurlijst.....	29

Begrippenlijst

De onderstaande lijst bevat de begrippen en bijbehorende definities die in dit onderzoeksrapport worden gebruikt.

Animal Assisted Services (AAS)/dierondersteunde services

Bij dierondersteunde services worden dieren doelgericht en gestructureerd ingezet in de gezondheidszorg, het onderwijs en de menselijke dienstverlening (ICofA Community, z.d.). Dierondersteunde services zijn er ter ondersteuning van het fysieke, sociale, emotionele en/of cognitieve functioneren van de mens (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019).

Animal Assisted Services sector (AAS-sector)

De Animal Assisted Services sector (de AAS-sector) is de sector die dierondersteunde services toepast. Binnen deze sector vallen Animal Assisted Therapy (AAT), Animal Assisted Education (AAE), Animal Assisted Activities (AAA) en Animal Assisted Coaching (AAC) (White Paper IAHAIO, 2018).

Dierenwelzijn

De Raad voor Dierenaangelegenheden (2019, p.13) beschrijft dierenwelzijn als volgt:

“Dierenwelzijn is de kwaliteit van leven zoals deze door het dier zelf wordt ervaren. Een dier ervaart een positieve staat van welzijn indien het de vrijheid heeft om normale, soorteigen gedragspatronen uit te voeren en het in staat is om adequaat te reageren op de uitdagingen die de heersende omstandigheden bieden. Die uitdagingen betreffen honger, dorst en onjuiste voeding; thermaal en fysiek ongemak; verwondingen en ziekten; angst en aanhoudende stressprikkelers.”

Professional

Met een professional in het werkveld/de AAS-sector wordt iemand bedoeld die beroepsmatig therapiehonden inzet in tijdelijke interventies binnen AAS. Deze persoon kan, maar hoeft niet, ook de begeleider van de cliënt te zijn.

Selectiecriteria

In dit onderzoek worden met selectiecriteria factoren bedoeld die bepalen of een hond geschikt is voor inzet binnen AAS. Voorbeelden van deze factoren zijn karaktereigenschappen, ras, leeftijd en geslacht.

Sterilisatie/castratie

Steriliseren en castreren zijn twee methoden om een dier onvruchtbaar te maken.

Doorgaans wordt met sterilisatie het onderbreken van de zaadleiders of de eileiders bedoeld. Bij castratie worden de zaadballen of eierstokken geheel verwijderd (LICG, 2025). In dit verslag wordt het onvruchtbaar maken van een hond enkel aangeduid met de term sterilisatie, om de leesbaarheid te waarborgen.

Therapiehonden

In dit onderzoek worden onder therapiehonden alle honden verstaan die in een tijdelijke interventie worden ingezet ter ondersteuning van de mens. Hieronder vallen alle honden die ingezet worden binnen AAA, AAE, AAC en AAT. ADL-honden, hulphonden en detectiehonden vallen in dit onderzoek niet onder therapiehonden.

Inleiding

Aanleiding

In Nederland worden steeds vaker dieren ingezet ter ondersteuning van mensen (Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, 2024). Deze inzet wordt aangeduid als dierondersteunde services (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019). De sector die werkt met dierondersteunde services is de Animal Assisted Services sector, ofwel de AAS-sector. Hieronder vallen Animal Assisted Therapy (AAT), Animal Assisted Education (AAE), Animal Assisted Activities (AAA) en Animal Assisted Coaching (AAC) (White Paper IAHAIO, 2018). Hierbinnen worden dieren doelgericht en gestructureerd ingezet in de gezondheidszorg, het onderwijs en de menselijke dienstverlening (ICofA Community, z.d.).

Dierondersteunde services zijn er ter ondersteuning van het fysieke, sociale, emotionele en/of cognitieve functioneren van de mens (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019). Deze services worden toegepast bij mensen van alle leeftijden en voor een breed scala aan problematiek, zoals autismespectrumstoornis, gedragsproblemen, leesvaardigheidsachterstand, ADHD, het syndroom van Down, depressie en dementie (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019).

Binnen dierondersteunde services worden verschillende soorten dieren ingezet, waaronder honden. Alle honden die ingezet worden binnen AAS worden in dit onderzoek therapiehonden genoemd. Therapiehonden worden ingezet ter ondersteuning van bijvoorbeeld de emotionele ontwikkeling van cliënten (Ophorst et al., 2014). Zo kunnen therapiehonden het stressniveau van volwassenen met autisme verlagen en hun sociale bewustwording bevorderen. Daarnaast kunnen therapiehonden steun bieden aan volwassenen die zich eenzaam voelen (Wijker et al., 2019), of kan de aanwezigheid van een therapiehond bijdragen aan de leesvaardigheid van een kind (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019).

Het inzetten van therapiehonden kan een positief effect hebben op het welzijn van de mens. Zo kan het contact met een hond kalmerend werken en leiden tot een stijging van de endorfine-, dopamine- en oxytocinewaarden. Daarnaast kan

het zorgen voor het dalen van de hartslag, de bloeddruk en de cortisolwaarden. Dit heeft bijvoorbeeld cardiovasculaire voordelen. Tevens kan de aanwezigheid van een hond tijdens een therapiesessie ervoor zorgen dat het voeren van een gesprek makkelijker gaat en de sfeer luchtiger is (Fine, 2019).

Ook de therapiehond kan positieve effecten ervaren van dierondersteunde services. Over het algemeen zoeken honden, ook buiten interventies om, graag interactie met mensen (Rault et al., 2020). Bovendien toont onderzoek aan dat vijftien minuten rustig tegen een hond praten en hem aaien, een positief effect heeft op zijn gemoedstoestand. Dit blijkt onder andere uit een verlaagde hartslag en een verhoogde hartslag variabiliteit. Het bevordert ook de parasympathische activatie, wat geassocieerd wordt met ontspanning (McGowan et al., 2018).

Hoewel interactie met mensen een positief effect kan hebben op honden, zijn ook welzijnsrisico's verbonden aan dierondersteunde services. Tijdens therapiesessies kunnen therapiehonden te maken krijgen met mishandeling, stress of uitputting (Fine, 2019; Glenk, 2017). Dit kan zich uiten in stresssignalen, zoals hijgen en gapen, en het kan leiden tot een verhoogd cortisolniveau (Glenk, 2017). Een voorbeeld hiervan is dat een therapiehond die werd ingezet bij kinderen met een beperking, een chronisch verhoogd cortisolniveau had, omdat de kinderen de hond opzettelijk wilden verwonden (Heimlich, 2001).

Een verslechterd dierenwelzijn kan leiden tot gezondheidsproblemen en problematisch gedrag (Winkle et al., 2020). Een hond die bijvoorbeeld angstig of agressief gedrag vertoont, of stress of fysieke ongemakken ervaart, is mogelijk niet in staat om zijn taken effectief of volledig uit te voeren (Lockwood & Arkow, 2016). Dit kan onder andere de therapeutische doelen in gevaar brengen (Fine et al., 2019). Een verslechterd dierenwelzijn kan ook risico's voor de mens vormen, zoals het oplopen van een zoönose* of het risico op bijt- en krabincidenten (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019). Vanuit ethisch oogpunt is het daarom cruciaal om het welzijn van therapiehonden te waarborgen (Fine et al., 2019).

Om het welzijnsrisico van therapiehonden te beperken, is in de AAS-sector behoefte aan professionalisering en duidelijke richtlijnen (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2019; Ng et al., 2015).

Probleemstelling

Om een stap te zetten richting deze professionalisering en het formuleren van richtlijnen, is een welzijnsprotocol voor therapiehonden opgesteld. Dit protocol is vormgegeven door de branchevereniging ‘*Werkgroep Dierenwelzijn in dierondersteunde interventies*’ in samenwerking met de Vereniging Aanbieders Dier en Zorg (VADZ), de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) en het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) (Vereniging Aanbieder Dier en Zorg, 2024). Het doel van het welzijnsprotocol is om het welzijn van therapiehonden binnen de AAS-sector te waarborgen (Vereniging Aanbieder Dier en Zorg, 2022).

Het welzijnsprotocol bevat richtlijnen voor het inzetten van honden in de zorg, hulpverlening en het onderwijs. Het protocol wordt jaarlijks aangepast op basis van de laatste inzichten uit de praktijk en de wetenschap. De richtlijnen uit het welzijnsprotocol zijn onderverdeeld in de paragrafen: huisvesting, professional en/of handler, cliënt en interventie. Hierin verwerkt zijn de richtlijnen waar de therapiehond aan moet voldoen. Een voorbeeld van een richtlijn is: “*De hond beschikt over basisvaardigheden en gehoorzaamheid. Hierdoor is de hond bereikbaar en aan te sturen. Dit geeft controle in elke situatie.*” (Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, 2022). De richtlijnen voor therapiehonden worden in dit onderzoek selectiecriteria genoemd.

De selectiecriteria uit het welzijnsprotocol zijn echter nog niet voldoende wetenschappelijk onderbouwd (M. Swart, persoonlijke communicatie, 3 september 2024). Ook andere bestaande richtlijnen met betrekking tot selectiecriteria zijn vaak gebaseerd op algemene principes en zijn niet wereldwijd uniform (Filugella et al., 2021). Als gevolg hiervan zijn er geen betrouwbare richtlijnen en handvatten voor professionals in de AAS-sector, waardoor soms ongeschikte honden worden ingezet in dierondersteunde services (M. Swart, persoonlijke communicatie, 3 september 2024).

Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat geregeld honden worden ingezet voor hun eerste levensjaar. Jonge honden zijn vaak ongeschikt voor inzet (Murthy et al., 2015), omdat ze doorgaans niet kalm en volwassen genoeg zijn om te kunnen omgaan met situaties die zich tijdens een interventie kunnen voordoen (Tedeschi & Jenkins, 2019).

Een ander voorbeeld van de inzet van een ongeschikte hond, is dat een straathond uit Chesterfield werd ingezet op een middelbare school, om comfort te bieden aan leerlingen (The Newsroom, 2018). Echter is van straathonden niet bekend wat de geschiedenis is en bestaat een kans dat de hond niet is gesocialiseerd. Hierdoor beschikt hij wellicht niet over de juiste communicatieve vaardigheden en de juiste mate van vertrouwen, wat wel van belang is bij therapiehonden (Nawarecka-Piątek et al., 2019).

Wanneer een ongeschikte hond wordt ingezet, kan dit zijn welzijn negatief beïnvloeden (Mignot et al., 2023). Zo kan hij onnodige stress ervaren, wat leidt tot welzijnsproblemen die zich kunnen uiten in gedrags- en gezondheidsproblemen (Winkle et al., 2020). Dit heeft een negatief effect op het dier zelf, de interventie en de cliënt, zoals eerder in de aanleiding beschreven.

Om te voorkomen dat ongeschikte honden worden ingezet, is behoefte aan uniforme richtlijnen voor de selectiecriteria van therapiehonden (Mongillo, 2015).

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Er wordt beschreven wat de resultaten inhouden, wat het concreet betekent en waarom het van belang is voor de inzet van therapiehonden.

Karakter en ras

Karaktereigenschappen

Om vast te stellen of een hond geschikt is voor inzet binnen dierondersteunde services moeten therapiehonden voor ze het werk in gaan worden beoordeeld op temperament en gedrag (IAHAIO, 2021; Serpell et al., 2020; Tedeschi & Jenkins, 2019). Dit moet objectief uitgevoerd worden door een professional die gespecialiseerd is in het gedrag van therapiehonden en niet door de eigenaar zelf (IAHAIO, 2021). Het gedrag kan bijvoorbeeld worden beoordeeld door middel van een gedragstest, zoals de PADA-test (Turner, 2025). Gewenste karaktereigenschappen worden in deze paragraaf beschreven.

Het uiteindelijke gedrag van een hond komt pas op volwassen leeftijd naar voren (Nawarecka-Piątek et al., 2019). Toch kunnen bij pups al kenmerken worden waargenomen die relevant zijn voor latere geschiktheid. Deze kenmerken zijn bijvoorbeeld dat de pup geneigd is een onbekend persoon te volgen, positieve interacties toont met nestgenoten, goed in de groep ligt, conflict vermijdend is, interesse toont in nieuwe geluiden en geen angst heeft of mensen vermijdt (Acebes et al., 2022). Respondenten 3, 6, 7, 10 en 11 vinden ook mensgerichtheid bij een pup heel belangrijk. Daarnaast worden werklust en trainbaarheid genoemd als gewenste eigenschappen, net als dat de pup uit te nodigen is tot spel (respondent 3, 7, 9 & 11). Ook komt uit de interviews naar voren dat het belangrijk is dat puppy's graag ontdekken (respondent 6, 7 & 10) en stabiel zijn (respondent 1, 7, 9 & 10). Een stabiele pup, is een pup die snel herstelt (respondent 5). Het belang van een goed herstelvermogen bij pups wordt ook benadrukt door respondenten 1, 3, 6 en 10.

“Dus je wil zien dat het een ontdekkende pup is, dat ze sneller herstellen van bijvoorbeeld iets wat ik laat vallen, of dat ze er wel even van mogen schrikken. Dat mag ook, maar dat ze er daarna wel weer even naartoe gaan om te kijken van hé, wat was dat nou.” (respondent 6).

Tevens zijn de eigenschappen van de ouderdieren van belang tijdens de selectie van een pup. Zij dienen levendig, vriendelijk en werkwillig te zijn, een goed herstelvermogen te hebben, open te staan voor contact met nieuwe mensen, fysiek contact als prettig te ervaren en boldness* te vertonen. Nawarecka-Piątek et al. (2024) benoemt expliciet dat de moederhond geen tekenen van angst of agressie mag tonen. Het belang van deze eigenschappen bij de ouderdieren wordt tevens benadrukt door respondenten 4, 5, 6, 7, 9 en 10.

“Ik wil graag dat het een vriendelijke hond is die niet snel onder de indruk is, dus stabiel. En bij de PADA test spreken we over boldness en dat is niet alleen maar brutaal zijn, dat is gewoon een evenwichtige hond die niet snel van het padje is. Dat vind ik heel belangrijk bij de moederhond, omdat de moederhond veel van haar gedrag zal laten zien aan de puppy's.” (respondent 5).

De genoemde eigenschappen zijn van belang, omdat ze deels overerfelijk zijn en bijdragen aan geschiktheid voor het werk in dierondersteunde services (Bhowmik et al., 2024; McCune et al., 2022; Puurunen et al., 2020; respondent 6). Zo vindt respondent 2 de afwezigheid van verlatingsangst zeer belangrijk, vanwege de grote kans op overerving. Dit wordt bevestigd in de onderzoeken van McCune et al. (2022) en Sakurama et al. (2023).

Vanzelfsprekend zijn de eerder genoemde eigenschappen ook belangrijk bij volwassen therapiehonden. Fine (2019) en Nawarecka-Piątek et al. (2024) benadrukken het belang van boldness bij therapiehonden, net als respondenten 1, 5, 6, 7 en 10.

*Boldness is een belangrijke eigenschap voor therapiehonden waarvoor geen goede Nederlandse vertaling is. Respondenten 1, 6 en 10 beschrijven het als ‘op eigen poten kunnen staan’. Het gaat over zelfstandigheid en het niet nodig hebben van de baas (respondent 1 & 6) en over het hebben van moed (respondent 10). Respondent 5 vertelt dat een hond die bold is, stabiel is en niet snel ergens van onder de indruk is. Svartberg (2005) beschrijft boldness als speelsheid, nieuwsgierigheid, sociabiliteit en het ontbreken van angst.

Daarnaast dient een therapiehond zelfverzekerd te zijn (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Fine et al., 2019; McCune et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 11), stabiel te zijn (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; McCune et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 3, 8, 10 & 11) en nieuwsgierig te zijn (Fine, 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Winkle et al., 2020; respondent 7 & 10). Ook dienen therapiehonden voor niks angstig te zijn (Fine, 2019; Junttila et al., 2022; Mai et al., 2020; McCune et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Sakurama et al., 2023; respondent 5, 7 & 10). Respondent 10 noemt dat angst alleen verantwoord is als dit gecontroleerd is en niet uitloopt tot extreme reacties. Angst is niet wenselijk, omdat het kan leiden tot agressie*, wat een risico vormt voor de publieke gezondheid (Puurunen et al., 2020). Agressie maakt een hond dus ook ongeschikt voor inzet binnen AAS (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Junttila et al., 2022; Mai et al., 2020; McCune et al., 2022; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Pet Partners, 2021; Sakurama et al., 2023; respondent 7, 8 & 10). Dit houdt ook in dat de hond geen territoriale of bezitterige agressie mag vertonen, bijvoorbeeld ten opzichte van voedsel, speeltjes of de eigenaar (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Sakurama et al., 2023). Ook honden met een geschiedenis met agressie en bijten dienen niet te worden ingezet (Pet Partners, 2021).

Angst en agressie zijn bovendien niet wenselijk, omdat deze eigenschappen zorgen voor onvoorspelbaarheid van de hond (respondent 5). Voorspelbaarheid is een belangrijke eigenschap voor therapiehonden (Filugelli et al., 2021; Fine et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Tedeschi & Jenkins, 2019; Winkle et al., 2020, respondent 2, 5, 6, 7, 8, 10 & 11). Voorspelbaarheid van de hond houdt in dat de hond stabiel reageert (respondent 3) en het van tevoren duidelijk is hoe de hond op bepaalde situaties reageert. Een angstige of onzekere hond is vaak niet voorspelbaar, omdat hij door de emotie anders kan reageren dan verwacht (respondent 5).

*Agressie kan zich uiten in verschillende gedragingen, variërend van subtiele naar explosieve signalen (Frank, 2013). Subtielere signalen zijn onder andere het opzetten van de nekharen, blaffen, grommen en de tanden ontbloten. Ernstige vormen van agressie zijn uitvallen, happen en bijten (Neijenhuis et al., 2017).

Voorspelbaarheid zit ook in dat de hond signalen laat zien als hij spanning ervaart. Respondent 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 10 geven aan dat het belangrijk is dat therapiehonden stresssignalen afgeven. Dit is namelijk een manier van honden om te communiceren. Hierbij is het wel van belang dat stress wordt afgebouwd en niet té veel stresssignalen worden afgegeven. Dit is namelijk een teken van chronische stress (respondent 1 & 10). Het is de taak van de professional om de hond en diens signalen goed te herkennen en hier accuraat op te reageren (respondent 1, 2, 3, 6 & 9). De signalen van honden kunnen namelijk per individu verschillen (respondent 2 & 3). Als de professional het gedrag niet kan lezen, kan de hond ook geen voorspelbaarheid laten zien (respondent 10).

Honden die geen stresssignalen afgeven zijn ongeschikt voor inzet binnen AAS (respondent 4 & 5), omdat zij ineens kunnen 'ontploffen' (respondent 1 & 6). Fine (2019) en respondent 8 stellen ook dat het belangrijk is dat een hond niet snel escaleert in zijn signalering, om gevaarlijke situaties te voorkomen. Honden die bijvoorbeeld uitvallen als signaal zijn niet geschikt voor inzet in dierondersteunde services (Nawarecka-Piątek et al., 2019), omdat zij niet betrouwbaar zijn (respondent 5). Ook het niet voorspelbaar reageren maakt een hond onbetrouwbaar (respondent 7). Betrouwbaarheid is een belangrijke eigenschap voor therapiehonden (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Tedeschi & Jenkins, 2019).

“Je wil dat niemand aan de staart van je hond trekt, alleen het kan gebeuren. (...) Dan wil jij van tevoren weten hoe die reageert. Dus dat moet je uittesten. Niet door hem heel hard aan zijn staart te trekken, maar door bijvoorbeeld te kijken hoe die reageert als je z'n poot ietsje steviger vastpakt. Als een hond daar heel gevoelig mee is en meteen in je handen hangt, dan is hij heel voorspelbaar. Dat is fijn om te weten, alleen dan is hij niet betrouwbaar.” (respondent 8).

Een betrouwbare hond beschikt over een goede stressregulatie en emotionele controle (Filugelli et al., 2021). Een goede stressregulatie houdt bijvoorbeeld in dat de hond een goed herstelvermogen heeft (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Mai et al., 2020; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Tedeschi & Jenkins, 2019; Winkle et al., 2020). Herstelvermogen verwijst naar hoe goed een dier omgaat met en herstelt van visuele, olfactorische, auditieve en sensorische prikkels (Fine, 2019) en hoe snel hij terugkeert naar zijn normale toestand (Tedeschi & Jenkins, 2019). Het is belangrijk dat stress niet te veel opstapelt, omdat dit tot incidenten kan leiden (respondent 6).

Respondenten 1, 9 en 10 benoemen dat een therapiehond best mag schrikken, als hij maar snel herstelt. Volgens respondent 10 is dit na een aantal seconden en volgens respondent 1 is dit binnen twee minuten. Respondenten 1, 7 en 10 vinden het belangrijk dat de hond na de

schrik de spanning van zich afschud en daarna nieuwsgierig wordt en gaat onderzoeken waar hij van schrok. Ook is het belangrijk dat de hond niet helemaal in elkaar duikt, maar steun zoekt bij de professional (respondent 2 & 4). Het belang van een goed herstelvermogen wordt tevens benadrukt door respondenten 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10 en 11.

Daarnaast dient een therapiehond controleerbaar te zijn. Controleerbaarheid houdt in dat het gedrag van de hond door de professional kan worden onderbroken en aangestuurd (Barker et al., 2019; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Tedeschi & Jenkins, 2019).

Ook dient een therapiehond op mensen gericht te zijn en graag bij mensen in de buurt te zijn (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Johnson et al., 2020; McCune et al., 2022; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Pet Partners, 2021; Sakurama et al., 2023; Winkle et al., 2020; respondent 2, 6, 7, 8 & 11). Hij moet sociaal zijn tegenover bekende en onbekende mensen (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Pet Partners, 2021; Winkle et al., 2020) en tegenover dieren (respondent 1, 4, 5 & 8). Bovendien moet een therapiehond uit zichzelf interactie aangaan (Fine et al., 2019; IAHAIO, 2021; Pet Partners, 2021; Tedeschi & Jenkins, 2019). Hierbij mag de hond geen tekenen van stress, angst, agressie, verlegenheid of vermijding vertonen (Fine et al., 2019; Tedeschi & Jenkins, 2019). Ook vindt een geschikte hond het prettig om aangeraakt te worden door bekenden en onbekenden (Fine, 2019; Johnson et al., 2020; Miller et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Pet Partners, 2021; respondent 8) en moet hij niet overgevoelig zijn voor aanraking (Filugelli et al., 2021; Junttila et al., 2022; McCune et al., 2022). Dit is belangrijk, omdat aanraking een essentieel onderdeel binnen AAS is (Sakurama et al., 2023). Een therapiehond dient over het algemeen tolerant te zijn (respondent 1, 4 & 10). Echter moet hij niet zo tolerant zijn dat hij alles toelaat en men over zijn grenzen heen laat gaan (respondent 1).

Algemeen plezier hebben in het contact met mensen en in het werken binnen AAS is volgens respondent 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10 en 11 ook een belangrijke eigenschap.

“Ja, ik denk dat ze ook wel een soort van werklust moeten hebben, dat ze het ook wel gewoon leuk vinden om samen te werken met je. Dus dat ze ook wel plezier hebben in bijvoorbeeld een parcouretje lopen, of een balletje ophalen, of gewoon de gehoorzaamheid oefeningetjes (...). En dat ze het ook wel leuk vinden om het contact met andere mensen op te zoeken.” (respondent 9).

Naast dat een geschikte therapiehond graag bij mensen wil zijn, is het belangrijk dat hij kan samenwerken met bekenden en onbekenden (Filugelli et al., 2021) en goed kan communiceren (Filugelli et al., 2021; Winkle et al., 2020; respondent 11). Daarnaast dient een therapiehond aandacht, focus en interesse te tonen (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019;

Mai et al., 2020; McCune et al., 2022; Sakurama et al., 2023). Respondent 10 bevestigt het belang van dat de hond zijn aandacht erbij kan houden. Verder vindt een geschikte hond het leuk om te leren via een positieve trainingsmethode (Johnson et al., 2020; Winkle et al., 2020; respondent 2). Een therapiehond moet daarbij ook trainbaar zijn (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Junttila et al., 2022; McCune et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Sakurama et al., 2023; Tedeschi & Jenkins, 2019; respondent 7, 10 & 11) en hij moet nieuwe taken kunnen aanleren (McCune et al., 2022). Bovendien moet een therapiehond gemotiveerd zijn deel te nemen aan interventies (Filugelli et al., 2021; Miller et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Winkle et al., 2020; respondent 3, 9 & 11).

Tevens is het belangrijk dat een therapiehond flexibel is. Dit houdt in dat hij gepast reageert op veranderingen in de omgeving (Filugelli et al., 2021) en op ongebruikelijke en plotselinge bewegingen en geluiden (Pet Partners, 2021). Hij moet zich kunnen afstemmen op de situatie, de cliënt en de professional (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Sakurama et al., 2023; Winkle et al., 2020).

Ook dient een therapiehond kalm te zijn (Filugelli et al., 2021; McCune et al., 2022; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Sakurama et al., 2023; respondent 3) en te kunnen ontspannen (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019;

Johnson et al., 2020; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2019; respondent 4, 6, 9, 10 & 11). Daarbij hoort dat hij geen tekenen van hyperactiviteit, zoals aan de lijn trekken mag vertonen (Johnson et al., 2020; Junttila et al., 2022; Mai et al., 2020; McCune et al., 2022; Sakurama et al., 2023). Daarnaast dient een therapiehond te kunnen afwisselen tussen rust en activiteit (Nawarecka-Piątek et al., 2019; respondent 9). Ook dient een therapiehond zelfbeheersing en geduld te hebben (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Johnson et al., 2020; Sakurama et al., 2023; Winkle et al., 2020; respondent 6, 8, 10 & 11).

Een therapiehond mag geen stereotiep gedrag* vertonen. Dit kan namelijk zorgen voor verwarring of verwondingen tijdens de interventie. Bovendien kan stereotiep gedrag een teken van stress zijn, in plaats van betekenisvol gedrag (Fine, 2019).

Als laatste benoemen respondenten 2 en 3 dat een therapiehond in zekere mate sensitief dient te zijn. Hierbij merkt respondent 2 echter op dat de hond niet te slaafs moet zijn waardoor hij constant alert is.

“Als wij een intakegesprek houden of als wij werken met de cursisten, dan gaan honden altijd naar diegene toe die het op dat moment nodig heeft. Zitten we in grote groepen, dan zien we aan de honden of er iets is of niet is met de mensen. (...) Op het moment dat iemand dissocieert, gaan ze er zeker naartoe, leggen ze hun kop erbij. Ze zijn echt heel sensitief.” (respondent 3).

Ras

De hondenrassen die het meest worden gebruikt binnen AAS zijn de labrador retriever en de golden retriever (Mai et al., 2021a; Mignot et al., 2023; Tedeschi & Jenkins, 2019; Sakurama et al., 2023; Santaniello et al., 2021). Deze rassen zijn uitermate geschikt (Acebes et al., 2022; Zlotnick et al., 2019) vanwege hun morfologie*, temperament en mensgerichtheid (Mignot et al., 2023).

**"Stereotiep gedrag is repetitief gedrag zonder doel of functie wat een dier laat zien als het stress heeft, vaak omdat het zijn eigen soort-specifieke gedrag niet kan uitvoeren.”* (Voormijndier.nl, z.d.).

*Morfologie is een tak van de biologie die zich bezig houdt met het bouwplan van een dier, zoals grootte, beharing, kleur, huid en tanden (Foeken, 2019).

Respondent 8 bevestigt ook dat dit vaak geschikte therapiehonden zijn, omdat ze zijn gefokt voor het samenwerken met de mens. Respondent 7 benoemde een ongepubliceerd onderzoek waaruit de flatcoated retriever het best naar voren kwam, omdat dit ras erg open en nieuwsgierig is. Deze uitkomst sluit aan bij diens ervaringen in de praktijk. Daarentegen bleek de australian shephard in datzelfde onderzoek het minst geschikt.

Echter zijn de individuele eigenschappen van de hond het belangrijkste en zou het ras enkel als mogelijke voorspeller gezien moeten worden (Fine, 2019; Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2024). Gedrag wordt immers niet alleen bepaald door genen, maar ook door levenservaringen. Het gedrag dat de hond vertoont en hoe de hond opgroeit is het belangrijkste (Acebes et al., 2022). Dat het individu leidend moet zijn en niet het ras, wordt ook bevestigd door respondent 1, 2, 4, 5, 6, 8 en 10.

Dit betekent dat elk ras in principe geschikt zou kunnen zijn voor inzet (Tedeschi & Jenkins, 2019). Wel is het van belang dat het ras wordt afgestemd op de cliënt, diens ervaringen en culturele en sociale normen (Fine, 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024) en op de inhoud van de interventie (Nawarecka-Piątek et al., 2024). Zo kan bijvoorbeeld een rustige hond geschikt zijn voor een cliënt die behoefte heeft aan ontspanning, terwijl een energieke hond juist kan bijdragen aan het versterken van zelfvertrouwen (Mignot et al., 2023; Nawarecka-Piątek et al., 2024).

Honden die wel worden afgeraden voor inzet binnen AAS zijn hoog-risico honden* (Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 1, 4, 5 & 6). Dit zijn bijvoorbeeld de akita, de rottweiler en de Amerikaanse pitbullterriër (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2017). Honden die tot deze groep behoren zijn vaak honden die gefokt zijn om te beschermen, jagen of vechten. Hierbij horen vaak karaktereigenschappen zoals reactiviteit, hoge motivatie en een hoog energielevel, waardoor ze moeilijk te houden zijn als huisdier (McCune et al., 2022). Respondent 5 en 6 benoemen dat deze honden ongeschikt zijn, omdat ze zeer weinig tot geen stresssignalen laten zien en plotseling heftig kunnen reageren. Ook respondent 1 benoemt het risico van deze hondenrassen.

**"Een hoog-risico hond is een hond die bij bijten in staat is tot het toebrengen van bovenmatig ernstige bijtschade (dood tot gevolg, het verlies van spier en/of orgaanweefsel)." (Houdenvanhonden.nl, z.d.).*

“Kijk je bijvoorbeeld naar de HR honden die waarschijnlijk of door selectie, de signalen, de minimale subtiele signalen niet meer laten zien of hebben afgeleerd om die signalen te laten zien. Dat is al een reden om die hond niet in te gaan zetten, want dan weet je niet wat er intern gebeurt en of een hond in een conflict komt.” (respondent 5).

Een tweede factor die meespeelt in de keuze voor een ras, is de gezondheid (Bannasch et al., 2021). Zo zijn rassen zoals de Franse en Engelse bulldog, de naakthond en de Deense dog minder geschikt als therapiehonden, omdat zij van tevoren al gezondheidsproblemen ervaren, zoals ademhalingsproblemen (respondent 11).

Ook bij gemixte rassen en asielhonden is het van belang dat zij met nauwkeurigheid worden ingezet, omdat hun gedrag moeilijker te voorspellen is (Acebes et al., 2022). Respondent 2 benadrukt juist dat kruisingen geschikt zijn. Ze bevatten minder ziektes en hebben soms een hogere levensverwachting.

Gezondheid, geslacht, leeftijd en lichaamsgrootte

Gezondheid

Een therapiehond moet fysiek gezond zijn (Serpell et al., 2020; Tedeschi & Jenkins, 2019; respondent 3, 6, 7 en 10) en mag bijvoorbeeld geen besmettelijke ziekten hebben (respondent 5). Bovendien mag een therapiehond geen lichamelijke problemen hebben die fysieke activiteit in de weg staan (Johnson et al., 2020; respondent 10).

Respondenten 1, 2, 3, 4, 6, 7 en 8 zijn het erover eens dat therapiehonden niet ingezet mogen worden als ze pijn ervaren. Respondent 1 en 9 benoemen ook dat therapiehonden geen artrose mogen hebben. Daarnaast benoemt respondent 2 dat therapiehonden geen heupdysplasie mogen hebben. Dit wordt bevestigd door respondenten 1, 4 en 5, doordat zij vertellen dat therapiehonden gezonde heupen dienen te hebben, of gedoseerd moeten worden ingezet. Tevens mogen therapiehonden geen epilepsie hebben en dienen de ouderdieren van de hond gezond te zijn (respondent 2 & 9).

Voordat een therapiehond wordt ingezet in het werk, moet zijn gezondheid worden gecontroleerd door een dierenarts (IAHAIO, 2021; Serpell et al., 2020; Tedeschi & Jenkins, 2019). Deze controle is bedoeld om vast te stellen of de hond gezond genoeg is om te werken en geen gezondheidsrisico vormt voor anderen (Tedeschi & Jenkins, 2019), bijvoorbeeld door de mogelijke overdracht van zoönosen (Santaniello et al., 2021).

Naast deze reguliere gezondheidscheck door een dierenarts, geven respondenten 5, 6, 7, 9 en 10 aan dat zij het belangrijk vinden om therapiehonden te laten beoordelen door een ander soort specialist, zoals een dierfysiotherapeut, osteopaat of pijncoach. Zo geeft

respondent 5 aan dat het prettig is als meerdere onafhankelijke mensen kijken naar de hond, om te beoordelen of alles goed is. Volgens respondent 10 blijven pijnklachten bij honden vaak onopgemerkt tijdens een dierenartscontrole, waardoor een specialist van belang is. Wanneer een hond namelijk herhaaldelijk wordt blootgesteld aan situaties die ongemak veroorzaken, kan dit leiden tot een opeenstapeling van spanning. Dit kan zich uiten in ongewenst gedrag, zoals een snauw, met als risico dat onveilige situaties ontstaan (respondent 7).

“Ik laat ze weinig door de dierenarts checken, want die zien toch niet zoveel. Ik laat ze elk kwartaal checken door een osteopaat of een fysiotherapeut, net aan afhankelijk wat voor klachten ze hebben. En als er echt een dierenarts nodig is, dan kies ik voor de dierenarts, maar dat is meer voor een snee in een poot of dat soort dingen, maar niet voor het fysiek gestel.” (respondent 6).

Een therapiehond moet ook vrij zijn van interne en externe parasieten, om daarmee het risico op zoönosen te beperken (IAHAIO, 2021; Pet Partners, 2021; Serpell et al., 2020; respondent 11). IAHAIO (2021) en Pet Partners (2021) raden aan dat therapiehonden volgens de plaatselijke veterinaire standaarden worden gevaccineerd. In Nederland zijn geen verplichte vaccinaties, maar het wordt wel aanbevolen om therapiehonden - net als elke hond - te vaccineren tegen een aantal zogenoemde kernziektes. Dit betreft de hondenziekte, leverziekte en parvovirose (LICG, z.d.).

Een andere bevinding is dat teven niet ingezet mogen worden wanneer ze loops zijn (Barker et al., 2019; Pet Partners, 2021; Serpell et al., 2020; IAHAIO, 2021; respondent 5, 8 & 10), tijdens de laatste maand van de dracht, wanneer ze voeding geven of wanneer ze schijnzwanger zijn (IAHAIO, 2021; Pet Partners, 2021). Volgens respondenten 1 en 5 wordt het niet als hygiënisch ervaren als een loopse teef wordt meegenomen naar een instelling.

Sterilisatie

Het steriliseren van reuen wordt vaak overwogen om ongewenst gedrag, zoals agressie en het markeren van het territorium te corrigeren. Deze gedragingen worden namelijk beïnvloed door testosteron (Hart & Hart, 2021; Wydooghe, 2021). Teefjes worden vaak gesteriliseerd om loopsheid (Hart & Hart, 2021) en schijnzwangerschap te voorkomen (Wydooghe, 2021). González-Martínez et al. (2019) noemt als ander voordeel van sterilisatie, dat gesteriliseerde honden minder agressie vertonen dan intacte honden. Ook kan sterilisatie de kans op tumoren verkleinen (Bastan, 2025; Wydooghe, 2021), hoewel hier veel onenigheid over is en sommige bronnen zelfs een verhoogd risico op bepaalde vormen van kanker aanstippen (Bastan, 2025; Hart & Hart, 2021; Wydooghe, 2021).

Bovendien heeft sterilisatie ook niet altijd invloed op het gedrag van honden (Hart & Hart, 2021) en kan de ingreep het gedrag zelfs verslechteren (Wydooghe, 2021). Zo stellen sommige onderzoeken dat gesteriliseerde honden soms zelfs angstiger zijn dan intacte honden (Hakanen et al., 2020; Nawarecka-Piątek et al., 2024; Puurunen et al., 2020) en eerder agressiviteit vertonen (Bastan, 2025; Hart et al., 2024; Nawarecka-Piątek et al., 2024). Een ander nadeel is dat gesteriliseerde honden een verhoogd risico lopen op orthopedische aandoeningen (Bastan, 2025; Kutzler, 2020; Wydooghe, 2021; respondent 5).

Respondenten 2, 3, 5, 6 en 10 bevestigen dat sterilisatie invloed kan hebben op het gedrag van honden. Sterilisatie kan dus ook invloed hebben op gedrag dat belangrijk of juist ongewenst is voor therapiehonden.

“Ik denk dat neutraliseren/castreren van dieren wel degelijk effect heeft op gedrag. En het is ook van invloed naar alle waarschijnlijkheid op de kwaliteit van de pezen, banden, ligamenten en de botten. Ik weet niet of het per se wenselijk is om alle dieren te castreren.” (respondent 5).

Het effect van sterilisatie verschilt tevens per ras (Bastan, 2025; Hart et al., 2020; Hart et al., 2024; Hart & Hart, 2021; Wydooghe, 2021) en hangt af van de leeftijd waarop de hond wordt gesteriliseerd (Bastan, 2025; Hart et al., 2020; Hart & Hart, 2021; Wydooghe, 2021). Hoe eerder een hond wordt gesteriliseerd, hoe korter hij blootgesteld is aan gonadale hormonen. Deze korte blootstelling wordt in verband gebracht met meer angst en agressie. Dit betekent dat sterilisatie op latere leeftijd zorgt voor een kleinere kans op gezondheids- en gedragsproblemen (Hart et al., 2024).

Een onderzoek van Hart en Hart (2021) stelt dat honden niet in een kwetsbare periode moeten worden gesteriliseerd, wat tot twee jaar kan duren. Een vaak gehanteerde richtlijn is dan ook om de ingreep pas na de puberteit uit te voeren. Bovendien blijkt dat sterilisatie voor de puberteit niet effectiever is in het verminderen van agressie dan sterilisatie op volwassen leeftijd (Hart et al., 2020). Vroege, prepuberale sterilisatie kan zelfs ongewenst gedrag verergeren, vooral bij honden die al van nature onzeker of agressief zijn (Wydooghe, 2021). Hart en Hart (2021) stellen dat de optimale leeftijd voor sterilisatie ook afhangt van het ras en geslacht van de hond.

Uit interviews blijkt dat veel professionals voorzichtig zijn met sterilisatie van therapiehonden, en dat de afweging gemaakt wordt per individuele hond. Respondenten 4 en 6 geven aan hun honden liever niet te steriliseren. Zo benadrukt respondent 4 dat in ieder geval gewacht moet worden totdat de hond is uitgegroeid en goed in balans is. Respondent 7 vindt dat een hond eerst volwassen moet zijn voordat überhaupt sterilisatie wordt overwogen.

Respondenten 1, 3, 5 en 7 vinden het belangrijk dat het per individu af wordt gewogen of sterilisatie noodzakelijk is. Wanneer een hond twee keer per jaar loops is, of schijndrchtig is en daar enorm onder lijdt, is sterilisatie wel een belangrijke overweging (respondent 5).

“Dus ik zeg als het niet hoeft, doe het niet. Maar als ze over die hormoon piek heen zijn, dan zie je vaak weer het hele positieve effect van die testosteron die er nog is.”
(respondent 7).

Geslacht

Beide geslachten vertonen hun eigen kenmerken en hebben hun eigen voor- en nadelen (respondent 1, 3, 5, 6, 7, 8 & 11). Reuen worden vaak als actiever en speelser beschouwd, maar vertonen ook vaker agressief gedrag. Daarentegen zijn teven doorgaans beter trainbaar, makkelijker zindelijk te maken, zoeken ze meer affectie (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024) en zijn ze minder snel afgeleid dan reuen (Mai et al., 2021a). Ze hebben wel een kleinere kans om volledig onafhankelijk te zijn (Junttila et al., 2022) en zijn vaak banger dan reuen (Mai et al., 2021a; Puurunen et al., 2020), bijvoorbeeld in nieuwe situaties (Hakanen et al., 2020).

Veel respondenten benoemen dat de keuze voor een bepaald geslacht voornamelijk op persoonlijke voorkeur wordt gebaseerd (respondent 1, 2, 4, 7, 8 & 9). Respondenten 2 en 8 hebben een voorkeur voor teven, omdat reuen vaker hormonaal gedrag vertonen en markeren. Respondent 7 heeft een voorkeur voor reuen, in verband met loopseheid van teven. Daarentegen benoemen respondenten 6 en 7 expliciet dat zij de keuze voor een hond baseren op karakter en niet op geslacht.

“Als je een reutje goed door de puberteit heen krijgt, dan is het vaak net een iets goedmoedelijkere hond dan een teefje. Een teefje kan iets meer pit hebben. Een teefje wordt natuurlijk altijd loops en een reutje die markeert altijd met zijn plasjes. (...) Het heeft beide echt wel nadelen en beide echt wel voordelen. Wij kijken bij voorkeur bij de puppytest, gewoon naar het pupje zelf en niet naar geslacht.” (respondent 3).

Bovendien blijkt uit onderzoek dat er geen verschil is tussen reuen en teven wat betreft het slagingspercentage van een trainingsprogramma voor Animal Assisted Therapy (Zlotnick et al., 2019).

Leeftijd

Het is wenselijk dat therapiehonden fysiek en emotioneel volwassen zijn voordat ze ingezet worden binnen AAS (IAHAIO, 2021; Pet Partners, 2021; respondent 1, 2, 5, 7, 9 & 10). Fysieke volwassenheid houdt in dat een hond door de puberteit heen is. Voor teefjes

betekent dit bijvoorbeeld dat zij minimaal één keer loops zijn geweest (respondent 5). Emotionele volwassenheid betekent dat de hond evenwichtig en stabiel gedrag vertoont (respondent 5, 9 & 10) en dat de hond voorspelbaar is en zich kan beheersen (respondent 10). Dit uit zich bijvoorbeeld in dat de hond goed luistert naar de professional (respondent 1). Ook is een volwassen hond kalmer (Tedeschi & Jenkins, 2019). Het is belangrijk dat therapiehonden een bepaalde mate van volwassenheid hebben bereikt, omdat deze bijbehorende eigenschappen gewenst zijn voor therapiehonden (zie Karaktereigenschappen).

Over de leeftijd waarop volwassenheid wordt bereikt, bestaan uiteenlopende opvattingen. Volgens respondenten 1, 5, 7 en 10 hangt dit af van het individu en het ras en wordt het bereikt tussen een leeftijd van anderhalf jaar en drie jaar. Volgens IAHAIO (2021) kan dit tot twee jaar duren. Andere bronnen noemen echter niet expliciet dat volwassenheid een vereiste is. Wel noemen respondenten 2, 6 en 9 een minimale leeftijd van anderhalf jaar en respondent 8 een minimumleeftijd van twee jaar. In de literatuur wordt daarentegen gesteld dat een therapiehond minimaal één jaar oud dient te zijn (IAHAIO, 2021; Pet Partners, 2021; Serpell et al., 2020; Tedeschi & Jenkins, 2019).

Het is belangrijk dat honden niet op een te jonge leeftijd worden ingezet, omdat dit een negatief effect op het welzijn van de hond kan hebben (Mignot et al., 2023). Wel kan een jonge hond al meegenomen worden naar het werk, zonder volledig ingezet te worden (respondent 3 & 5). Zo kan hij vast spelenderwijs wennen aan de werkomgeving en de situaties die hij in zijn latere leven tegen kan komen (respondent 5). Hierbij blijft het belangrijk dat de werklust wordt aangepast aan de leeftijd van de hond (Mignot et al., 2023).

Lichaamsgrootte

Respondent 4, 6 en 8 geven aan geen voorkeur te hebben voor het inzetten van een grote of kleine hond en benoemen dat beide type honden voor- en nadelen hebben. Uit onderzoek blijkt dat grote honden minder angstig zijn (Hakanen et al., 2020; Puurunen et al., 2020), maar tegelijkertijd intimiderend kunnen zijn voor jonge kinderen. Wanneer zij echter een vriendelijke uitstraling hebben, kunnen zij kinderen juist uitdagen te experimenteren met risico's (Fine, 2019). Wel hebben grote honden een verhoogd risico op gewrichtsproblemen (Hart & Hart, 2021; McKenzie, 2021). Kleine honden zijn echter fragieler en kwetsbaarder, waardoor ze met voorzichtigheid moeten worden ingezet, vooral bij kinderen en personen die coördinatieproblemen hebben of onvoorspelbaar zijn (Nawarecka-Piątek et al., 2024).

Fine (2019) en respondenten 1, 2, 5, 8, 9 en 10 geven ook aan dat de optimale grootte van de hond afhankelijk is van de context waarin hij wordt ingezet en van de cliënt waarmee

gewerkt wordt. Zo kan bij het werken met ouderen met dementie een kleinere hond geschikt zijn, omdat deze gemakkelijk op schoot genomen kan worden. In een weerbaarheidstraining met jongeren daarentegen, is een grote, stabiele hond die stevig in zijn schoenen staat een goede keus (respondent 1).

“Er zijn ook zeker situaties die ik me in kan denken dat het heel fijn is dat je een klein hondje hebt die je zo onder je arm kan nemen en bij iemand op bed kan zetten”
(respondent 2).

Gehoorzaamheid

Honden die ingezet worden in dierondersteunde services dienen gehoorzaam te zijn (Barker et al., 2019; Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Mai et al., 2020; Mignot et al., 2023; Sakurama et al., 2023; Winkle et al., 2020). Een gehoorzame hond is een hond die de commando's van de professional opvolgt (McCune et al., 2022; Sakurama et al., 2023; Tedeschi & Jenkins, 2019), de persoonlijke ruimte van mensen respecteert (Nawarecka-Piątek et al., 2024), niet tegen mensen opspringt (Johnson et al., 2020, respondent 8 & 10) en zachtjes voer kan aanpakken (Fine, 2019; Johnson et al., 2020). Ook is het belangrijk dat de hond niet trekt tijdens het lopen aan de lijn (Fine et al., 2019; Johnson et al., 2020; Pet Partners, 2021; Sakurama et al., 2023; respondent 1, 7, 8 & 10).

“Als je hond continu trekt, heeft het invloed op het gestel van jouw hond, dus hij ervaart fysiek ongemak, omdat hij jou de hele tijd voort moet sleuren of omdat de hond niet netjes naast kan lopen.” (Respondent 7).

Respondent 10 benoemt ook dat een therapiehond zindelijk dient te zijn. Bovendien dienen therapiehonden niet overmatig te blaffen (Junttila et al., 2022; Mai et al., 2020; McCune et al., 2022) en te likken (respondent 8).

De commando's die een hond moet kennen verschilt per interventie, maar veel genoemde commando's die als belangrijk worden gezien zijn zit, af, blijf, liggen op een rustige plaats, wachten en komen (Fine et al., 2019; Johnson et al., 2020; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Pet Partners, 2021; Sakurama et al., 2023; respondent 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 & 10).

Het is belangrijk dat de hond zich kan gehoorzamen, zodat de interventie soepel verloopt (Sakurama et al., 2023). Honden die bijvoorbeeld de persoonlijke ruimte van mensen niet respecteren kunnen gevaarlijke situaties veroorzaken, met mogelijk verwondingen als gevolg (Nawarecka-Piątek et al., 2024). Echter is het ook belangrijk dat de hond niet overtraint is. Hierdoor kan de interactie nog natuurlijk verlopen (Johnson et al., 2020). Respondenten 4 en 8 noemen bijvoorbeeld dat het voor de interventie juist ook leuk kan zijn als de hond een

keer niet meewerkt. Dit roept namelijk een bepaalde reactie op bij de cliënt, waarop ingespeeld kan worden. Respondent 2 noemt dat zij het prettig vindt dat haar honden niet te getraind zijn, zodat ze zelf kunnen nadenken en hun eigen interventie kunnen doen.

“Bij een therapiehond is het eigenlijk juist leuk als hij een aantal dingen niet kan, want stel dat iemand wil leren om met grenzen om te gaan, dus dat dat het leerdoel is van de persoon. Dan kan je natuurlijk heel mooi (...) iets gaan doen wat de hond nog niet goed kan. Daar kan je een cliënt echt mee in de kracht zetten om dat samen op te gaan lossen, om die hond te begeleiden, maar ook om je grenzen te bewaken van, hé, maar dit is niet de bedoeling. Zo voer je het niet goed uit, je moet het zo doen. Je hebt het liefst een hond die gewoon nog niet alles kan.” (respondent 8).

Socialisatie en habituatie

Socialisatie

Bij de aanschaf van een pup is het belangrijk om met meerdere factoren rekening te houden. In het bijzonder wordt de rol van de fokker benadrukt, omdat deze de eerste verantwoordelijkheid draagt voor de socialisatie van de pups (Nawarecka-Piątek et al., 2019; respondent 7 & 10). Socialisatie houdt in dat de pup sociale banden ontwikkelt met andere honden, dieren en mensen (Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 1 & 6).

De socialisatiefase van puppy's ligt tussen de drie en twaalf tot veertien weken (McCune et al., 2022; Puurunen et al., 2020; Stolzlechner et al., 2022). De eerste acht weken zijn cruciaal voor het aanleren van goed hondengedrag van de moeder (Nawarecka-Piątek et al., 2019). Hierdoor dient een pup niet voor een leeftijd van acht weken bij de moeder weggehaald te worden (McEvoy et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2019; Puurunen et al., 2020). Pups die wel te vroeg worden weggehaald, hebben bijvoorbeeld meer kans om bang te zijn voor vreemden (Puurunen et al., 2020).

Een goed gesocialiseerde therapiehond dient gewend te zijn aan mensen (Majecka et al., 2020; McEvoy et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024), comfortabel te zijn in hun aanwezigheid (Johnson et al., 2020) en vertrouwen te hebben in het contact met mensen (Nawarecka-Piątek et al., 2024). Dit houdt in dat hij gewend dient te zijn aan mensen van verschillende leeftijden en geslachten en gewend is aan mensen met fysieke beperkingen (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 1 & 6). Bovendien dient een therapiehond zich comfortabel te voelen bij mensen die bijvoorbeeld van houding veranderen (Johnson et al., 2020).

Tevens dient de hond goed te zijn gesocialiseerd met andere dieren en honden (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Pet Partners, 2021). Dit houdt in dat de hond geen agressief, assertief of overdreven onderdanig gedrag toont (Pet Partners, 2021). Hiervoor is contact met soortgenoten in de socialisatiefase van groot belang (Majecka et al., 2020).

Een goede socialisatie helpt een hond gebalanceerd te worden en zorgt ervoor dat een hond in staat is nieuwe of onbekende situaties aan te gaan (McEvoy et al., 2022). Bovendien houdt een goede socialisatie verband met een verkleinde kans op het ontwikkelen van gedragsproblemen (Majecka et al., 2020) en helpt het angst te verminderen, nieuwsgierigheid naar vreemden te vergroten, opwindning te reguleren, beter contact te maken met mensen en objecten en een betere aanpassingsvermogen te ontwikkelen (Mai et al., 2021b; McEvoy et al., 2022). Een gebrek aan socialisatie vergroot daarentegen het risico op angst voor onbekende honden, mensen of objecten (Hakanen et al., 2020; McEvoy et al., 2022; Puurunen et al., 2020) en kan leiden tot gedragsproblemen op latere leeftijd, zoals agressie of verlatingsangst (McEvoy et al., 2022).

Voor therapiehonden is een goede socialisatie extra van belang, omdat de bereidheid van een hond om interactie aan te gaan met vreemden en aangeraakt te worden een essentieel onderdeel is van interventies (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024). Zo benoemt respondent 6 dat het niet leuk is voor de cliënt als de hond geen contact met diegene zoekt.

Habituatie

Naast socialisatie is het belangrijk dat de hond gehabitueerd wordt. Habituatie is een leerproces waarbij een hond geleidelijk minder heftig reageert op herhaaldelijke en onschadelijke prikkels (Wendt., z.d.). Zo leert de hond bijvoorbeeld dat hij geen actie hoeft te ondernemen, wanneer hij andere dieren tegenkomt (respondent 6).

Bij habituatie draait het erom dat de pup vertrouwd raakt met verschillende prikkels waarmee hij als volwassen hond te maken zal krijgen (McEvoy et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2019). Zo moet hij leren omgaan met kinderen, verschillende ondergronden (Nawarecka-Piątek et al., 2024), geuren (Nawarecka-Piątek et al., 2019) en objecten (McEvoy et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2019), evenals aan verschillende geluiden en omgevingen (Majecka et al., 2020; McEvoy et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024; respondent 2 & 6).

Daarnaast moet een hond kunnen omgaan met verschillende situaties die zich kunnen voordoen tijdens een interventie (Johnson et al., 2020). Zo dient de hond gewend te zijn aan de locaties waar de toekomstige interventies zullen plaatsvinden (Nawarecka-Piątek et al., 2019) en moet hij voorbereid zijn op het werken met cliënten in verschillende omstandigheden (Nawarecka-Piątek et al., 2019). Hierbij hoort ook dat de hond gewend is aan hulpmiddelen zoals rolstoelen, krukken en looprekken (Nawarecka-Piątek et al., 2019; Nawarecka-Piątek et al., 2024).

Habituatie bij therapiehonden is van belang, omdat honden die gewend zijn aan de omgeving zich vaak veiliger en zekerder voelen (Nawarecka-Piątek et al., 2024). Hierdoor kunnen ze hun gedrag beter aanpassen aan verschillende situaties, waardoor de situatie veilig blijft (Mai et al., 2021a). Bovendien draagt habituatie bij aan de ontwikkeling van impulscontrole (Nawarecka-Piątek et al., 2019). Pups die op jonge leeftijd worden blootgesteld aan een breed scala aan stimuli ontwikkelen doorgaans meer zelfvertrouwen en passen zich beter aan in nieuwe situaties (Majecka et al., 2020; McEvoy et al., 2022), wat belangrijke eigenschappen zijn voor therapiehonden (Filugelli et al., 2021; Fine, 2019; Fine et al., 2019; McCune et al., 2022; Nawarecka-Piątek et al., 2024).

Literatuurlijst

- AAI Kwaliteitsregister. (z.d.). *Het AKR voor AAI-professionals*. Geraadpleegd op 16 mei 2025, van <https://aairegister.nl/over-het-akr/voor-aai-professionals/#in-welk-level>
- AASI. (z.d.). *Animal Assisted Services*. Geraadpleegd op 19 mei 2025, van <https://aas-int.org/aai/animal-assisted-intervention/>
- Acebes, F., Pellitero, J.L., Muñiz-Diez, C., Loy, I. (2022). Development of Desirable Behaviors in Dog-Assisted Interventions. *Animals*, 12(4), 477.
<https://doi.org/10.3390/ani12040477>
- Bannasch, D., Famula, T., Donner, J., Anderson, H., Honkanen, L., Batcher, K., & Rebhun, R. (2021). The effect of inbreeding, body size and morphology on health in dog breeds. *Canine Medicine and Genetics*, 8, 1-9.
- Barker, S. B., Vokes, R. A., & Barker, R. T. (2019). *Animal-assisted interventions in health care settings: A best practices manual for establishing new programs*. Purdue University Press.
- Bastan, I. (2025). Possible relationship between long-term post neutering complications in dogs and caregiver burden in the owners. *Frontiers in Veterinary Science*, 12, 1532039.
- Benders, L. (2022a, 17 oktober). *Hoeveel interviews houd je voor je scriptie?* Scribbr.nl. Geraadpleegd op 24 september 2024, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/aantal-interviews/>
- Benders, L. (2022b, 30 maart). *Valide en betrouwbare interviewvragen formuleren*. Scribbr.nl. Geraadpleegd op 21 oktober 2024, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/goede-interviewvragen-formuleren/>
- Bhowmik, N., Cook, S. R., Croney, C., Barnard, S., Romaniuk, A. C., & Ekenstedt, K. J. (2024). Heritability and Genome-Wide Association Study of Dog Behavioral Phenotypes in a Commercial Breeding Cohort. *Genes*, 15(12), 1611.
- Dierenkliniek IJhavens. (z.d.). *Het algemeen onderzoek*. Geraadpleegd op 3 juni 2025, van <https://dierenkliniekijhavens.nl/Kliniek/Verder+onderzoek.php>
- Filugelli, L., Contalbrigo, L., Toson, M., & Normando, S. (2021). The successful therapy dog: An insight through a Delphi consultation survey among Italian experts. *Journal of Veterinary Behavior*, 45, 74-84. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2021.06.003>

- Fine, A. H. (Eds.). (2019). *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. Academic press.
- Fine, A. H., Beck, A. M., & Ng, Z. (2019). The state of animal-assisted interventions: Addressing the contemporary issues that will shape the future. *International journal of environmental research and public health*, 16(20), 3997.
<http://doi.org/10.3390/ijerph16203997>
- Foeken, M. (2019). Seksuele dimorfie in het dierenrijk. *NVOX*, 44(10), 546–548.
<https://www.nvon.nl/nvox/seksuele-dimorfie-in-het-dierenrijk>
- Frank, D. (2013). Aggressive dogs: What questions do we need to ask?. *The Canadian Veterinary Journal*, 54(6), 554.
- Glenk, L. M. (2017). Current perspectives on therapy dog welfare in animal-assisted interventions. *Animals*, 7(2), 7. <https://doi.org/10.3390/ani7020007>
- González-Martínez, Á., Martínez, M. F., Rosado, B., Luño, I., Santamarina, G., Suárez, M. L. & Diéguez, F. J. (2019). Association between puppy classes and adulthood behavior of the dog. *Journal of Veterinary Behavior*, 32, 36-41.
- Greeni. (z.d.). *Over Greeni*. Geraadpleegd op 18 september 2024, van <https://www.greeni.nl/iguana/www.main.cls?url=greeni&theme=greeni>
- Hakanen, E., Mikkola, S., Salonen, M., Puurunen, J., Sulkama, S., Araujo, C., & Lohi, H. (2020). Active and social life is associated with lower non-social fearfulness in pet dogs. *Scientific reports*, 10(1), 13774.
- Hart, B. L., Hart, L. A., Thigpen, A. P., & Willits, N. H. (2020). Assisting decision-making on age of neutering for 35 breeds of dogs: associated joint disorders, cancers, and urinary incontinence. *Frontiers in Veterinary Science*, 7, 388.
- Hart, L. A., & Hart, B. L. (2021). An ancient practice but a new paradigm: personal choice for the age to spay or neuter a dog. *Frontiers in Veterinary Science*, 8, 603257.
- Hart, L. A., Hart, B. L., Kutzler, M. A., & Atema, K. N. (2024). Effective options regarding spay or neuter of dogs. *Frontiers in Veterinary Science*, 11, 1442805.
- Heimlich, K. (2001). Animal-assisted therapy and the severely disabled child: A quantitative study. *Journal of Rehabilitation*, 67(4).
- Houdenvanhonden.nl. (z.d.). *Lijst met hoog-risico honden*. Geraadpleegd op 15 juni 2025, van

https://acc.houdenvanhonden.nl/contentassets/0e1372b71c2e492fb06fb3e119affb09/bijlage_3_lijst_met_hoog-risico_honden.pdf

IAHAIO. (2018). *IAHAIO White Paper: The IAHAIO definitions for animal assisted intervention and animal assisted activity and guidelines for wellness of animals involved*. <http://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/01/iahaio-white-paper-2018-english.pdf>

IAHAIO. (2021, september). *IAHAIO international guidelines on care, training and welfare requirements for small animals in animal-assisted interventions*. (1.0). <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/09/for-publication-small-animal-care-and-welfare-in-aai-1.pdf>

IcofA Community. (z.d.). *Animal assisted services – AAS*. Geraadpleegd op 3 oktober 2024, van <https://www.icofa-community.com/animal-assisted-interventions#:~:text=An%20Animal%20Assisted%20Services%20is,of%20therapeutic%20gains%20in%20humans>.

ISAAT. (z.d.). *Info*. Geraadpleegd op 19 mei 2025, van <https://isaat.org/>

Johnson, A., Winkle, M., Kogan, L., Porter, M., Yam, P., Link, J. (2020, 1 november). *Alternatives to Traditional Animal Assisted Interventions: Expanding Our Toolkit*. Geraadpleegd op 16 april 2025, van <https://www.smashwords.com/books/view/1052187>

Junttila, S., Valros, A., Mäki, K., Väättäjä, H., Reunanen, E., & Tiira, K. (2022). Breed differences in social cognition, inhibitory control, and spatial problem-solving ability in the domestic dog (*Canis familiaris*). *Scientific Reports*, 12(1), 22529.

Kutzler, M. A. (2020). Possible relationship between long-term adverse health effects of gonad-removing surgical sterilization and luteinizing hormone in dogs. *Animals*, 10(4), 599.

LICG. (2025). *Castratie of 'sterilisatie' van uw hond*. Geraadpleegd op 4 juni 2025, van <https://www.licg.nl/honden/castratie-of-sterilisatie-van-uw-hond/#is-sterilisatie-hetzelfde-als-castratie>

LICG. (z.d.). *Vaccinatie van de hond*. Geraadpleegd op 22 april 2025, van <https://www.licg.nl/honden/vaccinatie-van-de-hond/>

Lockwood, R. & Arkow, P. (2016). Animal Abuse and Interpersonal Violence: The Cruelty Connection and Its Implications for Veterinary Pathology. *Veterinary Pathology*, 53(5),

- 910-918. <https://doi.org/10.1177/0300985815626575> Acebes, F., Pellitero, J. L., Muñiz-Diez, C., & Loy, I. (2022). Development of desirable behaviors in dog-assisted interventions. *Animals*, 12(4), 477.
- Mai, D. L., Howell, T., Benton, P., & Bennett, P. C. (2021a). Beyond puppy selection—Considering the role of puppy raisers in bringing out the best in assistance dog puppies. *Journal of Veterinary Behavior*, 42, 1-10.
- Mai, D. L., Howell, T., Benton, P., & Bennett, P. C. (2021b). Socialisation, training, and help-seeking—Specific puppy raising practices that predict desirable behaviours in trainee assistance dog puppies. *Applied Animal Behaviour Science*, 236, 105259.
- Mai, D., Howell, T., Benton, P., & Bennett, P. C. (2020). Raising an assistance dog puppy—Stakeholder perspectives on what helps and what hinders. *Animals*, 10(1), 128.
- Majecka, K., Pąsiek, M., Pietraszewski, D., & Smith, C. (2020). Behavioural outcomes of housing for domestic dog puppies (*Canis lupus familiaris*). *Applied Animal Behaviour Science*, 222, 104899.
- McCune, S., Fine, A. H., Strauss, E. G., & MacLean, E. (Eds.). (2022). *Our Canine Connection: The History, Benefits and Future of Human-Dog Interactions*. Frontiers Media SA.
- McEvoy, V., Espinosa, U. B., Crump, A., & Arnott, G. (2022). Canine socialisation: a narrative systematic review. *Animals*, 12(21), 2895.
- McGowan, R. T., Bolte, C., Barnett, H. R., Perez-Camargo, G., & Martin, F. (2018). Can you spare 15 min? The measurable positive impact of a 15-min petting session on shelter dog well-being. *Applied Animal Behaviour Science*, 203, 42-54.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2018.02.011>
- McKenzie, B. (2021). Neutering: The risks and benefits in the context of breed, sex, and age. Geraadpleegd op 16 april 2025, van www.veterinarypracticenews.com/neutering-january-2021/?ads=disable
- Merkus, J. (2021, 12 november). *Soorten interviews: (on-of semi-) gestructureerd en focusgroep*. Scribbr.nl. Geraadpleegd op 23 september 2024, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>
- Merkus, J. (2022, 17 oktober). *Validiteit van interviews | Uitleg, voorbeelden & stappenplan*. Scribbr.nl. Geraadpleegd op 21 oktober 2024, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/validiteit-in-interviews/#externe-validiteit>

- Merkus, J. (2023a, 15 maart). *Betrouwbare bronnen voor in je scriptie | Uitleg & voorbeelden*. Scribbr.nl. Geraadpleegd op 16 juni 2025, van <https://www.scribbr.nl/bronvermelding/welke-bronnen-kan-ik-mijn-scriptie-gebruiken/>
- Merkus, J. (2023b, 8 mei). *Verschil tussen kwalitatief & kwantitatief onderzoek | Voorbeelden*. Scribbr.nl. Geraadpleegd op 16 september 2024, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/kwalitatief-vs-kwantitatief-onderzoek/>
- Mignot, A., Leboucher, G., Servais, V. J., & de Luca, K. (2023). Who Is the Good Boy/Girl? Perspectives of French Handlers in AAI on the Selection of Their Dogs. *People and Animals: The International Journal of Research and Practice*, 6(1), 9.
- Miller, S. L., Serpell, J. A., Dalton, K. R., Waite, K. B., Morris, D. O., Redding, L. E., ... & Davis, M. F. (2022). The importance of evaluating positive welfare characteristics and temperament in working therapy dogs. *Frontiers in veterinary science*, 9, 844252.
- Mongillo, P., Pitteri, E., Adamelli, S., Bonichini, S., Farina, L., & Marinelli, L. (2015). Validation of a selection protocol of dogs involved in animal-assisted intervention. *Journal of Veterinary Behavior*, 10(2), 103-110. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2014.11.005>
- Murthy, R., Bearman, G., Brown, S., Bryant, K., Chinn, R., Hewlett, A., George, G., Goldstein, E.J.C., Holzmann-Pazgal, G., Rupp, M.E., Wiemken, T., Weese, J.S., Weber, D.J. (2015). Animals in healthcare facilities: recommendations to minimize potential risks. *infection control & hospital epidemiology*, 36(5), 495-516. Doi: 10.1017/ice.2015.15
- Nawarecka-Piątek, M., Smorczewska-Kiljan, A., Olsen, C., Sandstedt, L., Enders-Slegers, M.-J., De Winkel, T., Stowarzyszenie Zwierzęta Ludziom & Fowler, J.-A. (2019). *Honden in Dierondersteunde therapie en Onderwijs: een handboek voor professionals en handlers*. Geraadpleegd op 20 december 2024, van <https://instituutvoorantrozologie.nl/wp-content/uploads/2020/02/Handboek-Erasmus-PLus-project-feb-2020-final-version-1.pdf>
- Nawarecka-Piątek, M., Warońska, M., Asp, M., Olsen, C. & Sandstedt, L. (2024). *Animal Assisted Support with Dogs* [Handboek]. ICofA. <https://www.icofa-community.com/product-page/animal-assisted-support-with-dogs>
- Neijenhuis, F., Kluivers, M., & Hopster, H. (2017). *Minder hondenbeten: Puzzelen naar veiligheid voor mens en dier* (No. 1024). Wageningen Livestock Research.

- Ng, Z., Albright, J., Fine, A. H., & Peralta, J. (2015). *Handbook on animal-assisted therapy* (357-377). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-801292-5.00026-2>
- Onderzoekdoen.nl. (2022, 1 juli). *Online interview*. Geraadpleegd op 17 november 2024, van <https://www.onderzoekdoen.nl/online-interview>
- Ophorst, S., Ruis, M., Pompe, V., De Jong, M., Van Der Borg, J., Beerda, B., Visser, K., & Oomkes, C. (2014). *Dieren in de zorg*. Ontwikkelcentrum.
- Pet Partners. (2021, 1 september). *Standards of Practice for Animal-Assisted Interventions*. Geraadpleegd op 16 april 2025, van <https://therapyanimalstandards.org/downloads/>
- Puurunen, J., Hakanen, E., Salonen, M. K., Mikkola, S., Sulkama, S., Araujo, C., & Lohi, H. (2020). Inadequate socialisation, inactivity, and urban living environment are associated with social fearfulness in pet dogs. *Scientific reports*, 10(1), 3527.
- Raad voor Dierenaangelegenheden. (2017, februari). Hondenbeten aan de Kaak gesteld. Geraadpleegd op 11 mei 2025, van <https://www.rda.nl/documenten/2017/02/21/zienswijze-hondenbeten-aan-de-kaak-gesteld-preventie-van-ernstige-hondenbeten-bij-mens-en-dier>
- Raad voor Dierenaangelegenheden. (2019, mei). *Dierbare Hulpverleners Welzijn voor Mens en Dier?* <https://aaizoo.nl/wp-content/uploads/2022/07/Dierbare-hulpverleners-Welzijn-voor-mens-en-dier.pdf>
- Rault, J. L., Waiblinger, S., Boivin, X., & Hemsworth, P. (2020). The power of a positive human–animal relationship for animal welfare. *Frontiers in veterinary science*, 7, <https://doi.org/10.3389/fvets.2020.590867>.
- RIVM. (z.d.). *Zoönosen*. Geraadpleegd op 5 januari 2025, van <https://www.rivm.nl/rivm/kennis-en-kunde/expertisevelden/zoonosen>
- Roth, L. S., & Jensen, P. (2015). Assessing companion dog behavior in a social setting. *Journal of Veterinary Behavior*, 10(4), 315-323. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2015.04.003>
- Sakurama, M., Ito, M., Nakanowataru, Y., & Kooriyama, T. (2023). Selection of appropriate dogs to be therapy dogs using the C-BARQ. *Animals*, 13(5), 834.
- Santaniello, A., Garzillo, S., Cristiano, S., Fioretti, A., & Menna, L. F. (2021). The research of standardized protocols for dog involvement in animal-assisted therapy: A systematic review. *Animals*, 11(9), 2576.

- Scribbr. (z.d.). *Soorten Research Bias | Betekenissen & Voorbeelden*. Geraadpleegd op 15 mei 2025, van <https://www.scribbr.nl/category/onderzoeksbias/>
- Scriptiemaster.nl. (z.d.). *Representativiteit van respondenten bij kwalitatief onderzoek*. Geraadpleegd op 17 november 2024, van <https://www.scriptiemaster.nl/scriptie-kennisbank/representativiteit-respondenten/#:~:text=De%20grootte%20van%20je%20steekproef&text=Voor%20een%20masterscriptie%20moet%20je,minimum%20aan%20van%2010%20personen.>
- Serpell, J. A., Kruger, K. A., Freeman, L. M., Griffin, J. A., & Ng, Z. Y. (2020). Current standards and practices within the therapy dog industry: Results of a representative survey of United States therapy dog organizations. *Frontiers in veterinary science*, 7, 35.
- Stichting AAT. (z.d.). *Stichting Animal Assisted Therapy Limburg*. Geraadpleegd op 19 mei 2025, van <https://stichting-aat.nl/>
- Stolzlechner, L., Bonorand, A., & Riemer, S. (2022). Optimising Puppy socialisation—short- and Long-Term effects of a Training Programme during the early socialisation period. *Animals*, 12(22), 3067.
- Svartberg, K. (2005). A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*, 91(1-2), 103-128.
- Tedeschi, P., & Jenkins, M. (2019). *Transforming trauma: Resilience and healing through our connections with animals*. Purdue University Press.
- Tevreden.nl. (z.d.). *Anoniem onderzoek vs. Niet anoniem onderzoek - Tevreden.nl*. Geraadpleegd op 3 oktober 2024, van <https://www.tevreden.nl/kennisbank/onderzoek/anoniem-niet-anoniem/>

- The Newsroom. (2018, 10 oktober). *Abandoned Chesterfield street dog Bella finds news life comforting kids in Derbyshire classrooms*. Geraadpleegd op 20 december 2024, van <https://www.derbyshiretimes.co.uk/news/abandoned-chesterfield-street-dog-bella-finds-news-life-comforting-kids-in-derbyshire-classrooms-564795>
- Turner, D. C. (2025). The role of animal behavior studies in animal-assisted services. *Applied Animal Behaviour Science*, 282, 106495.
- Vereniging Aanbieders Dier en Zorg. (2022). *Welzijnsprotocol voor interventies met honden in de zorg en hulpverlening*. Geraadpleegd op 7 oktober 2024, van <https://verenigingaanbiedersdierenzorg.nl/wp-content/uploads/2022/11/Welzijnsprotocol-Honden-in-AAI-Vereniging-Aanbieders-Dier-en-Zorg-versie-zomer-2022.pdf>
- Vereniging Aanbieders Dier en Zorg. (2024). *Over de branchevereniging*. Geraadpleegd op 13 september 2024, van <https://verenigingaanbiedersdierenzorg.nl/over-de-vereniging/#1668154039526-ccdf64eb-221a>
- Voormijndier.nl. (z.d.). *Tips tegen verveling bij huisdieren*. Geraadpleegd op 13 juni 2025, van <https://voormijndier.nl/blogs/post/verveling-bij-huisdieren#:~:text=Stereotiep%20gedrag%20is%20repetitief%20gedrag,specifieke%20gedrag%20niet%20kan%20uitvoeren>.
- Wendt, A. (z.d.). *Wat betekent habituatie?* Geraadpleegd op 9 mei 2025, van <https://aniekwendt.nl/begrippenlijst/wat-is-habituatie/>
- Wijker, C., Leontjevas, R., Spek, A., & Enders-Slegers, M-J (2019). Effects of Dog Assisted Therapy for Autism Spectrum Disorder: An Exploratory Randomized Controlled Trial. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50, 2153-2163. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-03971-9>
- Winkle, M., Johnson, A., Mills, D. (2020). Dog Welfare, Well-Being and Behavior: Considerations for Selection, Evaluation and Suitability for Animal-Assisted Therapy. *Animals*, 10(11), 1. <https://doi.org/10.3390/ani10112188>
- Wydooghe, E. (2021). Gonadectomie 2.0: nieuwe inzichten over de langetermijneffecten bij honden. *Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift*, 90(2).
- Zlotnick, M., Corrigan, V., Griffin, E., Alayon, M., & Hungerford, L. (2019). Incidence of health and behavior problems in service dog candidates neutered at various ages. *Frontiers in veterinary science*, 6, 334.

